

De otter in Zuid-Limburg

Als onderdeel van het project Ecologisch Herstel van de Maas verscheen eind 1993 een rapport over het voorkomen van de otter in Limburg en een voorstel voor een ecologische infrastructuur. Het rapport is er één van een hele serie otter-beschermingsplannen die de laatste jaren voor verschillende provincies zijn verschenen.

Het rapport behandelt de historische en huidige verspreiding van de otter in Limburg, maatregelen die genomen moeten worden om de Limburgse wateren weer voor otters leefbaar te maken en de instrumenten die de uitvoerders daartoe ter beschikking staan. Net als elders in Nederland is in Limburg het belangrijkste probleem dat opgelost moet worden de slechte waterkwaliteit. In Limburg is dit des te problematischer, omdat dit niet mogelijk is zonder de medewerking van België en Duitsland. Als dit probleem opgelost kan worden dan zijn de potenties voor otters in Limburg groot. De beste mogelijkheden voor de ontwikkeling van een samenhangend stelsel van leefgebieden en migratieroutes liggen in Midden- en Zuid-Limburg. Het gaat dan om het Maasdal, het stroomgebied van de Geul, de Gulp, de Roer, de Swalm en de benedenloop van de Tungelroysche Beek.

In een bijlage bij het rapport wordt ingegaan op het huidige voorkomen van otters in Limburg. Tijdens inventarisaties in 1991 en in 1993 werden in totaal vier pootafdrukken gevonden langs de Geul en de Gulp. Uitwerpselen zijn nooit gevonden. Een mager resultaat, te weinig om uitspraken te kunnen doen over het bestaan van een otterpopulatie in Limburg of de aanwezigheid van zwervers uit België of Duitsland. Voor de uitvoering van het plan is dit mijns inziens ook niet relevant, want de

maatregelen die genomen moeten worden komen vooral de mensen in Limburg ten goede. Het verbod om kraanwater te gebruiken of de confrontatie met weer een modderstroom op de snelweg zou elke Limburger er toe moeten zetten om de adviezen uit het Projekt Ecologisch Herstel van de Maas zo snel mogelijk te realiseren.

Dennis Wansink

Winter, L., 1993. De otter in Limburg; het voorkomen van de otter (*Lutra lutra* L.) in Limburg en een voorstel voor een ecologische infrastructuur. NHG, Maastricht/SON, Leeuwarden/RWS-RIZA, Arnhem. 96 pagina's en 3 bijlagen. Prijs f 16,- (inclusief porto). Het rapport kan verkregen worden via de Stichting Natuurpublicatie Limburg, Groenstraat 106, 6074 EL Melick.

Dassen en het verkeer

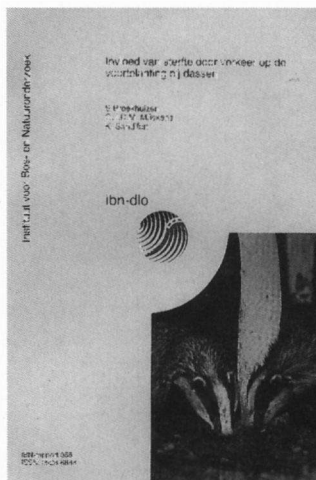
In de jaren tachtig verzamelde het toenmalige Rijksinstituut voor Natuurbeheer, nu Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek, in Nederland enke-

le honderden door het verkeer omgekomen dassen. Deze werden onder andere onderzocht op leeftijd en voortplanting. De verzamelde gegevens zijn nu uitgewerkt en gepresenteerd in het kader van het onderzoeksprogramma

'Landschapsecologische werking van (rijks)wegen en mitigerende maatregelen' van Rijkswaterstaat. Nadat in het vorige rapport werd ingegaan op de afstand waarop de doodgeden dassen werden gevonden, gerekend vanaf de dichtstbijzijnde burcht (zie Zoogdier 4(3):30), wordt in dit nieuwe rapport de invloed van de verkeerssterfte op de voortplanting bij dassen beschreven.

Ongeveer 20 procent van de Nederlandse dassenpopulatie vindt jaarlijks de dood door het verkeer. Zo'n hoge sterfte roept de vraag op of er wel genoeg jonge dassen geboren worden om het verlies te compenseren. Van de verkeersslachtoffers werd de leeftijd bepaald aan de hand van de slijtage van de kiezen, en ten dele gecontroleerd aan de hand van de groeilijnen in het

BESPREKING BOEK

cement van de hoektanden. Dit maakte het mogelijk de voortplantingsstatus van de vrouwtjes in verband te brengen met hun leeftijd. Interessant is dat oude vrouwtjes bijna allemaal jongen hadden gekregen voordat ze dood werden gereden, terwijl dit bij jongere vrouwtjes veel minder vaak het geval was. Deze vrouwtjes bleken meestal wel bevrucht te zijn geweest, maar de zwangerschap wordt bij de jongere vrouwtjes blijkbaar vaak vroegtijdig afgebroken. In het rapport wordt gespeculeerd dat waar verscheidene geslachtsrijpe vrouwtjes gezamenlijk een burcht bewonen, de oudste meestal dominant is en de zwangerschap volbrengt, terwijl de jongere als gevolg van sociale stress de zwangerschap afbreken. Dat zou inhouden dat met de dood van een oud vrouwtje de voortplanting van de gehele burcht dat jaar verloren gaat. Naast de 400 à 450 verkeersslachtoffers zouden dan nog ongeveer 170 jongen de dood vinden.

De gemiddelde worpgrootte wordt berekend op 3,3. Dit is hoog vergeleken met dassenpopulaties in het buitenland, maar niet vergeleken met de situatie in Nederland aan het begin van deze eeuw toen er weinig auto's waren, maar er wel op dassen gejaagd werd. In de landen waarmee de auteurs hun gegevens vergelijken wordt echter nog steeds op dassen gejaagd. De relatie jacht en grote worpen is mij daarom niet duidelijk.

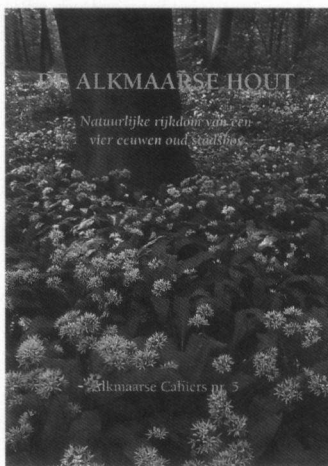
De eerder gestelde vraag of de sterfte door het verkeer gecompenseerd wordt door de grote worpen kan helaas niet eenduidig beantwoord worden. Daartoe zijn er te weinig gegevens beschikbaar over de situatie op de burcht: één of verscheidene vrouwtjes?

Ook in dit rapport moet weer veel worden gespeculeerd, omdat veel gegevens ontbreken. Dat is jammer. Ik vraag mij af wanneer er nu eindelijk eens een echt diepgaand

onderzoek kan worden uitgevoerd naar de effecten van de veranderingen die wij in het landschap aanbrengen op de sociale structuur en daarmee op de voortplanting van de dassenpopulatie.

Dennis Wansink

Broekhuizen, S., G.J.D.M. Müskens & K. Sandifort, 1994. Invloed van sterfte door verkeer op de voortplanting bij dassen. IBN-rapport 055, Wageningen, 39 pagina's. Het rapport is te bestellen door overmaking van f10,- (BF 200) op Postbank 948540 van IBN-DLO te Wageningen onder vermelding van het rapportnummer.

Zoogdieren van de Alkmaarse Hout

De Alkmaarse Hout is een prachtig oud loofbos midden in de gelijknamige stad. Het bos kent een rijk planten- en dierenleven en is regelmatig onderwerp van studie door natuurliefhebbers. Toch is de bevolking nauwelijks op de hoogte van de natuurwaarden, en dat moest maar eens veranderen. Enkele kenners hebben de koppen bij elkaar gestoken en hun kennis gebundeld. Het resultaat is een zeer leeswaardig boekje, dat gaat over stinseplanten, de geschiedenis, paddestoelen, broed-, trek en (vooral) overwinterende vogels en nog veel meer.

Het aardige is dat de zoogdieren niet zijn vergeten. De vleermuizen zijn het best geïnventariseerd. In vergelijking met andere oude loofbossen zijn het er niet zoveel, eigenlijk alleen veel dwergvleermuizen en verder wat verdwaalde laatvliegers, watervleermuizen en ruige dwergvleermuizen. Met de kleine zoogdieren is het al niet veel beter gesteld. Alleen maar bosmuizen. Dan zijn er nog wat waarnemingen van bunzing en egel. De eekhoorn kwam vroeger voor, stierf uit, maar is recent weer gezien. Dus wie weet...

De zoogdierarmoede van de Alkmaarse Hout komt door de geïsoleerde ligging van het bos, maar vooral door het rigoureuze onderhoud: men zaagt en snoeit wat af. Het boekje eindigt dan ook met aanbevelingen voor het beheer en daar spelen vooral de zoogdiergegevens een belangrijke rol. Op grond van een relatief weinig tijdrovende zoogdierinventarisatie valt er opvallend veel over het beheer te zeggen, veel meer dan bij bijvoorbeeld vogels. Het gaat om het laten staan van oude bomen met holten, het maken van takkenhopen en -rillen en het stimuleren van meer hoge ondergroei van struiken en bodembedekkende kruiden.

Nu maar hopen dat we over tien jaar opnieuw zo'n boekje krijgen, maar dan met enthousiaste verhalen over bunzingen, rosse vleermuiskolonies, bos- en huisspitsmuizen, watervleermuizen, een bloeiende eekhoornpopulatie, af en toe een vos, rosse woelmuizen en oude bomen met roepende ruige dwergvleermuizen. De gemeente weet nu hoe ze dat kan bereiken.

Nico Jonker

Argeloo, M. & H. Smit (redactie), 1993. De Alkmaarse Hout - natuurlijke rijkdom van een vier eeuwen oud stadsbos. Alkmaarse Cahiers 5, 50 pagina's. Uitgeverij Zwaan & Terburg BV, Alkmaar. ISBN: 90-73598-05-02. Prijs f12,50 (BF 250).